

hold til Central- og Østeuropa; de er med andre ord fremtidsrettede. De belyser deres emner udmærket, men synes dog at falde lidt ved siden af bogens overordnede sigte, fordi de ikke på samme måde som de øvrige analyser kan søge at behandle den politikkompleksitet, der ifølge begrebet "Europeification of national policy-making" er knyttet til fremvæksten af EF policies.

Bogen har således både en teoretisk ambition og en ambition om at gennemføre empiriske analyser med et bestemt teoretisk udgangspunkt. Resultatet er blevet et teoretisk oplæg, der formentlig kan videreudvikles, og et antal analyser, der i varierende udstrækning relaterer sig til det teoretiske oplæg; i et par tilfælde består relationen mellem teoretisk oplæg og empirisk analyse næsten alene i anvendelse af termen "europeification". Men det teoretiske udgangspunkt er heller ikke let at håndtere i praksis, fordi det analysen hurtigt bliver lige så kompleks (ofte lig uoverskuelig) som dens genstand. Resultatet er derfor, generelt betragtet, blevet interessante bidrag, der dog hverken metodisk eller teoretisk adskiller sig så meget fra andre analyser af udviklingen i interessemod-sætninger, policies og institutioner i EF området.

Værket kan bestemt anbefales. Det gælder dog ikke det indeks, det er forsynet med. Det har ikke været muligt at gennemskue, efter hvilke kriterier det er opbygget; men resultatet er under alle omstændigheder for tilfældigt.

Niels Chr. Sidenius
Institut for Statskundskab

Anders Todal Jensen, *Verdivalg. Ny massepolitikk i Norge*, Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1993, 433 s.

Diskussionen om *New Politics* startede sidst i 1970'erne, underbygget af studier af de seneste amerikanske præsidentvalg og vesttyske forbundsdagsvalg. I 1980'erne har den generelle tese om en ny politik tit været overskygget af lidt mere specielle emner så som højrebølge, grøn politik, græsrodsbevægelser, nyfascisme med mere. Men her i 1990'erne ser det ud, som om trådene er ved at samles igen. Flere og flere tegn peger i retning af, at Ingleharts teori om værdiskift i hvert fald på ét punkt var korrekt: den ældre, materielle venstre-højre dimension har fået alvorlig konkurrence fra nogle ikke-materielle dimensioner, der er indbyrdes beslægtede. Dette bringer partisystemerne i bevægelse. Den Lipset-Rokkanske tese fra 1967 om den tidlige fastfrysningen af de europæiske partisystemer trænger til at blive revideret.

Men hvorfra stammer de nye orienteringer blandt vælgerne? Hvilke sociale og økonomiske ændringer har skabt dem? I hvilke grupperinger fostres de nye værdimodsætninger? Den nye politik, der formerer sig i et nyt venstre over for et såkaldt nyt højre, må teoretisk forbindes med overgangen til det postindustrielle samfund, men den underliggende mekanisme er langtfra klar. Vi har vænnet os til at betragte politik som udslag af interessemod-sætninger, som fordelingspolitik. 1970'ernes nymarxisme blev afløst af 1980'ernes *rational choice*

hold til Central- og Østeuropa; de er med andre ord fremtidsrettede. De belyser deres emner udmærket, men synes dog at falde lidt ved siden af bogens overordnede sigte, fordi de ikke på samme måde som de øvrige analyser kan søge at behandle den politikkompleksitet, der ifølge begrebet "Europeification of national policy-making" er knyttet til fremvæksten af EF policies.

Bogen har således både en teoretisk ambition og en ambition om at gennemføre empiriske analyser med et bestemt teoretisk udgangspunkt. Resultatet er blevet et teoretisk oplæg, der formentlig kan videreudvikles, og et antal analyser, der i varierende udstrækning relaterer sig til det teoretiske oplæg; i et par tilfælde består relationen mellem teoretisk oplæg og empirisk analyse næsten alene i anvendelse af termen "europeification". Men det teoretiske udgangspunkt er heller ikke let at håndtere i praksis, fordi det analysen hurtigt bliver lige så kompleks (ofte lig uoverskuelig) som dens genstand. Resultatet er derfor, generelt betragtet, blevet interessante bidrag, der dog hverken metodisk eller teoretisk adskiller sig så meget fra andre analyser af udviklingen i interessemod-sætninger, policies og institutioner i EF området.

Værket kan bestemt anbefales. Det gælder dog ikke det indeks, det er forsynet med. Det har ikke været muligt at gennemskue, efter hvilke kriterier det er opbygget; men resultatet er under alle omstændigheder for tilfældigt.

Niels Chr. Sidenius
Institut for Statskundskab

Anders Todal Jensen, *Verdivalg. Ny massepolitikk i Norge*, Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1993, 433 s.

Diskussionen om *New Politics* startede sidst i 1970'erne, underbygget af studier af de seneste amerikanske præsidentvalg og vesttyske forbundsdagsvalg. I 1980'erne har den generelle tese om en ny politik tit været overskygget af lidt mere specielle emner så som højrebølge, grøn politik, græsrodsbevægelser, nyfascisme med mere. Men her i 1990'erne ser det ud, som om trådene er ved at samles igen. Flere og flere tegn peger i retning af, at Ingleharts teori om værdiskift i hvert fald på ét punkt var korrekt: den ældre, materielle venstre-højre dimension har fået alvorlig konkurrence fra nogle ikke-materielle dimensioner, der er indbyrdes beslægtede. Dette bringer partisystemerne i bevægelse. Den Lipset-Rokkanske tese fra 1967 om den tidlige fastfrysningen af de europæiske partisystemer trænger til at blive revideret.

Men hvorfra stammer de nye orienteringer blandt vælgerne? Hvilke sociale og økonomiske ændringer har skabt dem? I hvilke grupperinger fostres de nye værdimodsætninger? Den nye politik, der formerer sig i et nyt venstre over for et såkaldt nyt højre, må teoretisk forbindes med overgangen til det postindustrielle samfund, men den underliggende mekanisme er langtfra klar. Vi har vænnet os til at betragte politik som udslag af interessemod-sætninger, som fordelingspolitik. 1970'ernes nymarxisme blev afløst af 1980'ernes *rational choice*

modeller, hvilket ikke ændrede den grundlæggende logik. Det ældre *Civic Culture* paradigme fra omkring 1960 gled af forskellige grunde i baggrunden og blev ikke videreudviklet. Resultatet var, at ingen var i stand til at forudsige den retning, begivenhederne i Østeuropa ville tage, lige så lidt som de rystelser, Vesteuropas vælgere ville udsætte deres partiledere for (det danske 1992-nej til Maastricht, de seneste italienske valg, osv). Der manglede en systematisk forskning i de følelsesmæssige og stilmæssige komponenter i vælgeradfærden.

Den bog, den unge Trondheim-forsker har skrevet, er et usædvanligt dybtgående bidrag hertil, skønt den holder sig til norske data og på bedste disputats-maner afholder sig fra vidtløftige spekulationer. De første kapitler kommer tesen om en ny politik i møde, for så vidt som de viser, at den gamle venstre-højre dimensioner ikke længere dominerer de norske vælgere holdninger i slutningen af 1980'erne; men samtidig kritiseres *New Politics* teoretikere såsom Inglehart og Flanagan for at overdrive brudet med industrisamfundets partisystem og for at trække en lige linje fra medfødte behov til politiske udtryk. Ad denne vej kan man måske nok begrunde, at fordelingspolitik nedprioriteres i velstående samfund, men næppe hvad der i stedet opprioriteres.

Todal Jenssens bud på de orienteringer, som bliver aktualiseret i den nye politik, hedder *relationelle værdier*. De opstår under forsøgene på at tilfredsstille vore sociale behov i skolealderen og senere under vores erfaringer og refleksioner i organisationslivet. Nogle drives i retning af individualisme, andre i retning af kollektivism; nogle bliver autoritære, andre egalitære. De to dimensioner, der ligger heri, sammenfattes til en værdidimension med "radikale humanister" ved den ene pol og "folkelige individualister" ved den anden. Disse relationelle værdier leder partier og vælgere til at anvende forskellige kognitive skemaer i politik og til at reagere forskelligt på følelseladete politiske symboler.

Moderniseringsprocessen frembringer både radikale humanister, der sympatiserer med det nye venstre, såvel som folkelige individualister, der tiltrækkes af det nye højre. Således styrkes begge fløje. Men ikke alle stridsspørgsmål aktiverer disse modsatte fløje; det gør, som Jenssen viser, først og fremmest de spørgsmål, der har en tematisk lighed med de relationelle værdier, nemlig for eksempel miljøpolitik, immigration, ulandshjælp, behandling af kriminalitet, ligestilling mellem kønnene, og stillingtagen til græsrodsaktioner.

Analysen afrundes af en gennemgang af de norske partiers vælgergrundlag, hvor det vises, at Venstre og Socialistisk Venstre repræsenterer det nye venstre i norsk politik, dvs. den kollektivistiske og egalitære pol, mens Fremskridtspartiet og på visse punkter også Kristelig Folkeparti repræsenterer det nye højre, altså den individualistiske og autoritære modpol.

Disse empiriske bekræftelser på den postulerede effekt af de relationelle værdier er opmuntrende og betryggende. Men det egentlig kernepunkt i denne værdifulde afhandling er bogens midterste del, hvor Todal Jenssen bringer de moderne sociologiske og socialpsykologiske strømninger på banen i studiet af vælgerne.

Ole Borre
Institut for Statskundskab